



Innst. O. nr. 65

(2006-2007)

Innstilling til Odelstinget fra familie- og kulturkomiteen

Ot.prp. nr. 46 (2006-2007)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnetrygdloven mv.

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

Barne- og likestillingsdepartementet legger fram forslag til endring i lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven). Det foreslås å gi gifte og samboende foreldre som blir alene om omsorgen for barn fordi ektefellen eller samboeren kommer i fengsel, rett til utvidet barnetrygd. Forslaget vil gjelde tilfeller der vedkommende er innsatt i fengsel og har fått en dom hvor den ubetingede delen av straffen er av minst seks måneders varighet. Forslaget vil også gjelde tilfeller der vedkommende er idømt forvaring eller overføring til tvungen psykisk helsevern eller tvungen omsorg og av den grunn ikke kan bo sammen med ektefellen. Videre vil forslaget gjelde tilfeller der ektefellen har utholdt varetekt i minst seks måneder.

I tillegg foreslås en oppretting i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven).

1.1 Bakgrunn

Formålet med utvidet barnetrygd (barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske antallet barn) er å bidra til dekning av merutgifter en enslig mor, far eller annen omsorgsperson har som følge av at hun eller han bor alene med barn uten å kunne dele husholdningsutgiftene med ektefelle eller samboer.

Forskningsstiftelsen Fafo gjennomførte i 2004 en levekårsundersøkelse blant innsatte. Undersøkelsen slo fast at fire av ti innsatte befinner seg under fattigdomsgrensen og generelt sett har langt lavere brutto-

inntekt enn befolkningen for øvrig. Over halvparten av de innsatte har barn. I rapporten framholdes det at det forhold at 40 prosent av de innsatte befinner seg under fattigdomsgrensen kan være en indikasjon på at en del barn vokser opp i det vi i Norge kaller fattigdom.

1.2 Departementets vurderinger og forslag

Fafos undersøkelse indikerer at barn av innsatte er en gruppe barn som ofte har det vanskelig, ikke bare rent menneskelig, men også økonomisk. Departementet foreslår å gjeninnføre rett til utvidet barnetrygd for barn der den ene av foreldrene kommer i fengsel.

Å innføre rett til utvidet barnetrygd for ektefeller og samboere vil bryte med prinsippet om at utvidet barnetrygd gis til enslige forsørgere, da vi her snakker om foreldre som fortsatt er et par. Departementet ser at det kan anføres argumenter for at det også i andre tilfeller der foreldrene må bo langvarig fra hverandre, for eksempel som følge av opphold i helseinstitusjon, arbeid, studier mv., bør gis rett til utvidet barnetrygd. Departementet mener likevel at den gruppen familier/barn forslaget omfatter står i en særstilling både hva gjelder årsaken til at ektefellene/samboerne ikke bor sammen og at den innsatte har liten eller ingen mulighet til forsørgelse av barnet, samt den økonomiske situasjonen mange av disse familiene generelt har.

Hensikten med forslaget er å likestille de som i realiteten er blitt enslige forsørgere fordi ektefellen/samboeren er i fengsel med de som blir enslige forsørgere etter samlivsbrudd. Det betyr at endringen vil omfatte tilfeller der foreldrene er gift, samboere eller partnere og bor sammen før den ene kommer i fengsel. Den forelderen som bor igjen med barnet, kan dermed få utvidet barnetrygd som enslig forsørgere.

Ved inngåelse av ekteskap eller ved samboerskap av minst ett års varighet opphører retten til utvidet barnetrygd for eventuelle særkullsbarn. Det forhold at ektefellen eller samboeren kommer i fengsel, vil etter dagens regler ikke medføre at retten til utvidet barnetrygd igjen oppstår så lenge ekteskapet eller samboerskapet består. Departementet legger til grunn at rett til utvidet barnetrygd for disse barna skal gjelde tilsvarende som der det er fellesbarn.

Det er den barnet bor fast hos som har rett til barnetrygd. Hvis barnet bor sammen med begge foreldrene, kan de velge hvem av dem som skal ha barnetrygden utbetalt. I noen tilfeller kan det være stønadsmottaker av barnetrygden som kommer i fengsel. Departementet legger til grunn at dersom forelderen får ubetinget fengselsstraff av en viss varighet, vil vedkommende ikke lenger oppfylle vilkåret om at barnet må bo fast hos den som skal motta barnetrygd. Dermed vil det heller ikke være aktuelt å gi vedkommende utvidet stønad. Den som kan søke om utvidet barnetrygd etter forslaget vil være den ektefelle eller samboer som bor igjen alene med barnet.

1.2.1 Behovsprøving

For at utvidet barnetrygd for barn av innsatte skal bli en realitet og en hjelp til alle de familiene som rammes av at forsørgeren må i fengsel, foreslår departementet at det ikke skal knyttes noen behovsprøving til retten. Det vil dessuten harmonere med barnetrygdlovens øvrige bestemmelser om at barnetrygd gis uten behovsprøving. Dette vil også være en regel som er enkel å praktisere for Arbeids- og velferdsetaten.

1.2.2 Fengselsoppholdets varighet

Etter bestemmelsen som gjaldt fram til 2003 var det satt som vilkår at den ene ektefelle i minst ett år var innsatt i fengsel. Departementet mener at det også ved gjeninnføring av en slik regel bør være krav om at straffen er av en viss varighet. Men for bedre å avhjelpe den økonomiske situasjonen for denne gruppen, bør kravet til dommens varighet lempes. Blant annet sett hen til at varighetskravet for rett til utvidet barnetrygd ved faktisk separasjon og forsvunnet ektefelle er seks måneder, foreslår departementet at endringen skal gjelde for de som har fått dom hvorav den ubetingede delen av straffen er på minst seks måneder.

Departementet foreslår at rett til utvidet barnetrygd for barn av innsatte skal inntre fra det tidspunktet soningen starter. Utvidet stønad gis dermed fra og med måneden etter dette tidspunktet. Dette er i samsvar med bestemmelsen slik den var etter tidligere barnetrygdlov.

Barne- og likestillingsdepartementet har vurdert situasjonen der vedkommende sitter i varetekt og kommet til at det bør gis utvidet barnetrygd ved lengre varetektsfengslinger. For å unngå korte varetekter, legges det til grunn at varetektsfengslingen må ha vart i minst seks måneder før utvidet barnetrygd kan tilstås. Utvidet barnetrygd vil da kunne gis fra og med syvende måned etter at varetektsfengslingen startet.

1.2.3 Forvaring og strafferettslige særreaksjoner

Departementet foreslår at dersom vedkommende blir idømt forvaring, overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg og av den grunn ikke kan bo sammen med ektefelle/samboer, vil ektefellen/samboeren ha rett til utvidet barnetrygd. Utvidet barnetrygd vil da kunne gis fra måneden etter at forvaring/overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg tar til.

1.2.4 Regelteknisk endring i arbeidsmiljøloven

Ved lov 21. april 2006 nr. 10 om endringer i folketrygdloven og enkelte andre lover (i kraft 1. januar 2007), ble arbeidsmiljøloven § 12-5 første ledd endret. Endringen var en følge av at betegnelsen fødsels- og adopsjonspenger ble erstattet med foreldrepenger. Ved en inkurie ble lovvedtaket formulert slik at første setning i arbeidsmiljøloven § 12-5 første ledd ble opphevet. Departementet foreslår at dette rettes opp.

1.2.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er beregnet at utvidelsen av rett til utvidet barnetrygd for barn av innsatte, under de gitte forutsetninger, vil utgjøre en kostnad på i underkant av 2 mill. kroner per år ut fra dagens barnetrygdsats (11 640 kroner per år).

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, fung. leder Gunn Karin Gjøl, Britt Hildeng, Espen Johnsen og Tove Karoline Knutsen, fra Fremskrittspartiet, Ulf Erik Knudsen og Karin S. Woldseth, fra Høyre, Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, May Hansen, fra Kristelig Folkeparti, Modulf Aukan, fra Senterpartiet, Erling Sande, og fra Venstre, Trine Skei Grande, viser til den framlagte proposisjonen der Regjeringen foreslår rett til utvidet barnetrygd når den ene forelderen er i fengsel, er lenge i varetekt, eller er dømt til forvaring og tvangsplassering i psykisk helsevern eller omsorg.

Komiteen viser til at forslaget gir rett til barnetrygd for ett ekstra barn når den andre forelderen er i fengsel.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, har merket seg at det stilles vilkår om at begge foreldrene må ha bodd sammen med barna før fengslingen og at dommen må innebære fengsling uten vilkår i minst 6 måneder.

Komiteen har videre merket seg at rett til utvidet barnetrygd oppstår fra det tidspunkt soningen starter.

Komiteen er tilfreds med at rett til utvidet barnetrygd også vil gjelde på samme måte når den ene forelderen er dømt til forvaring, og ved tvangsoverføring til psykisk helsevern eller omsorg, og den dømte forelderen av den grunn ikke kan bo sammen med ektefellen eller samboeren. Komiteen er også tilfreds med at ordningen ikke skal behovsprøves. Dette harmonerer med barnetrygdlovens øvrige bestemmelser om at barnetrygd gis uten behovsprøving.

Komiteen viser til at den justispolitiske debatten ofte fokuserer på gjerningspersonen, på skyld, på straffens lengde, samt på offerets situasjon og rettigheter. Komiteen vil peke på at en gruppe av ofre for kriminalitet, som får liten eller ingen oppmerksomhet, er fangers barn og nære familie. Disse opplever det i mange tilfeller som svært vanskelig at en far, en mor eller et barn dømmes for kriminalitet og må i fengsel. Komiteen mener det er særlig grunn til å ha fokus på situasjonen til fangers barn. Dette er barn som kan oppleve savn, depresjoner, psykososiale plager, angst og mobbing. Komiteen mener denne gruppen barn bør gis særlig oppmerksomhet både under soningen, ved løslatelse og ved spørsmål om eventuell utvisning av lovbrøyteren.

Komiteen viser til at forskningsstiftelsen Fafos i 2004 gjennomførte en levekårsundersøkelse blant innsatte. Undersøkelsen slo fast at fire av ti innsatte befinner seg under fattigdomsgrensa og generelt sett har langt lavere bruttoinntekt enn befolkningen for øvrig. Over halvparten av de innsatte har barn.

Komiteen viser videre til at Fafos undersøkelse tyder på at barn av innsatte er en gruppe barn som ofte har det vanskelig, ikke bare rent menneskelig, men også økonomisk. Rett til utvidet barnetrygd for disse barna er også en del av innsatsen for barn som lever i fattigdom. Komiteen støtter forslaget som har til hensikt å likestille foreldre som i realiteten er blitt enslige forsørgere fordi ektefellen/samboeren er i fengsel, med foreldre som blir enslige forsørgere etter samlivsbrudd.

Når det gjelder vilkåret om fengselsstraffens varighet, mener komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre at Regjeringens forslag om at den nedre grensen for rett til utvidet barnetrygd skal være dommer som innebærer ubetinget fengsel i minst 6 måneder, er for strengt. Disse medlemmer mener retten til utvidet barnetrygd også bør gjelde for de med dom på lavere fengselsstraffer, og vil foreslå at kravet til dommens lengde bør senkes til 3 måneders ubetinget fengsel i tråd med høringsuttalelsene fra Barneombudet og Foreningen for Fangers Pårørende.

Disse medlemmer mener videre at det må være et mål at gjenværende omsorgsperson også blir regnet som enslig forsørger etter folketrygdloven. Disse medlemmer vil peke på at mange opplever betydelige økonomiske problemer i forbindelse med at en voksen i familien må sone en straffedom. Disse medlemmer vil understreke at det aldri har vært meningen at gjerningspersonens familie skal straffes for ugjerningen. Disse medlemmer mener derfor at samfunnet bør stille opp for fangers pårørende på lik linje med andre aleneforeldre.

3. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til merknadene og til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i barnetrygdloven mv.

I

I lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd (barnetrygdloven) skal § 9 andre ledd bokstav b, c og ny bokstav d lyde:

- b) den ene ektefellen har vært forsvunnet i minst 6 måneder. Tilsvarende gjelder for forsvunnet samboer eller *partner*,
- c) ektefellene er midlertidig separert ved kjennelse etter ekteskapsloven § 92, eller
- d) *den ene ektefellen er innsatt i fengsel med dom på fengselsstraff der den ubetingede delen av straffen ikke er lavere enn 6 måneder eller er idømt forvaring. Det samme gjelder hvis vedkommende er idømt overføring til tvungen psykisk helsevern eller tvungen omsorg og av den grunn ikke kan bo sammen med ektefellen. Videre kan utvidet barnetrygd gis ved utholdt varetekt i minst 6 måneder. Bestemmelsen gjelder tilsvarende for samboer eller partner.*

II

I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) skal §12-5 første ledd lyde:

Foreldrene har rett til permisjon etter reglene i paragrafen her og i §§ 12-2 og 12-4 i til sammen tolv

måneder. Foreldrene har uansett rett til permisjon når det ytes foreldrepenger fra folketrygden.

III

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 22. mai 2007

Gunn Karin Gjul

fung. leder

Modulf Aukan

ordfører